

ใบความรู้

เรื่อง พุทธศาสนิกชนตัวอย่างที่ควรรู้จัก

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่างและชาดก

รายวิชา สังคมศึกษา รหัสวิชา ส 22101 ภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ท่านพุทธทาส อินทปัญโญ

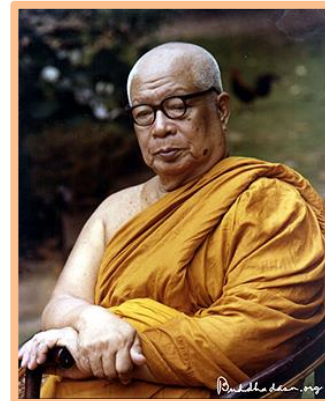
๑. กำเนิดแห่งชีวิต

ท่านอาจารย์พุทธทาส มีนามเดิมว่า เจื่อม นามสกุล พานิช เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเมีย วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ในสกุลของพ่อค้าที่ตลาดพุมเรียง ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี บิดาชื่อ เขี้ยว มารดาชื่อ เคลื่อน มีน้อง สองคน เป็นชายชื่อ ยี่เก้ย และเป็นหญิงชื่อ กิมซ้อย

บิดาของท่านมีเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพหลัก คือ การค้าขายของชำ เฉกเช่นที่ชาวจีนนิยมทำกันทั่วไป แต่อิทธิพลที่ท่านได้รับจากบิดา กลับเป็นเรื่องของความสามารถทางด้านกวี และทางด้านช่างไม้ ซึ่งเป็นงานอดิเรกที่รักยิ่งของบิดา ส่วนอิทธิพลที่ได้รับจากมารดา คือ ความสนใจในการศึกษาธรรมะ

อย่างลึกซึ้ง อุบิสัยที่เน้นเรื่องความประหยัด เรื่องละเอียดลออในการใช้จ่าย และการทำทุกสิ่งให้ดีที่สุด และต้องทำให้ดีที่ครูเสมอ ท่านได้เรียนหนังสือเพียงแค่ชั้น ม.๓ แล้วต้องออกมาค้าขายแทนบิดาซึ่งเสียชีวิต

ครั้นอายุครบ ๒๐ ปี ก็ได้บวชเป็นพระตามคตินิยมของชายไทย ที่วัดโพธาราม ไชยา ได้รับฉายาว่า “อินทปัญโญ” แปลว่า ผู้มีปัญญาอันยิ่งใหญ่ เดิมท่านตั้งใจจะบวชเรียนตามประเพณีเพียง ๓ เดือน แต่ความสนใจ ความซาบซึ้ง ความรู้สึก เป็นสุข และสนุกในการศึกษาและเทศน์แสดงธรรม ทำให้ท่านไม่ยอมสึกเล่ากันว่า เจ้าคณะอำเภอเคยถามท่าน ขณะที่ท่านเป็นพระเจื่อมว่า มีความคิดเห็นอย่างไรในการใช้ชีวิต ท่านตอบว่า “ผมคิดว่าจะใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ให้มากที่สุด”

2. อุดมคติแห่งชีวิต

ระหว่างพระเจื่อมที่เรียนเปรียญธรรม ๔ อยู่ ณ ด้วยความที่ท่านเป็นคนรักการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และศึกษาค้นคว้าออกไปจากตำราถึงเรื่องการปฏิรูปพระพุทธศาสนา ในประเทศศรีลังกา อินเดีย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ทำให้ท่านรู้สึกขัดแย้งกับวิธีการสอนธรรมะ ที่ ความย่อหย่อนในพระวินัยของสงฆ์ ตลอดจนความเชื่อที่ผิดๆ ของพุทธศาสนิกชน ทำให้ท่านมีความเชื่อมั่นว่าพระพุทธศาสนาที่สอนที่ปฏิบัติกันในเวลานั้น คลาดเคลื่อนไปมากจากที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะ

ท่านจึงตัดสินใจหันหลังให้กับการศึกษาของสงฆ์ เวลานั้นกลับไชยาเพื่อศึกษาและทดลองปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านเชื่อมั่น โดยร่วมกับนายธรรมทาสและคณะธรรมทาน จัดตั้งสถานปฏิบัติธรรม “สวนโมกขพลาราม” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จากนั้นท่านได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมะอย่างเข้มข้น จนเชื่อมั่นว่าท่านมาไม่ผิดทางแน่ และได้ประกาศใช้ชื่อนาม “พุทธทาส” เพื่อแสดงให้เห็นถึงอุดมคติสูงสุดในชีวิตของท่าน

จากบันทึกของท่าน เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เขียนไว้ว่า “...ชีวิตของข้าพเจ้า สละทุกอย่างๆ มุ่งหมายต่อความสุขนี้ และประกาศเผยแผ่ความสุขนี้เท่านั้น ไม่มีอะไรดีกว่านี้ในบรรดาที่อยู่ในพุทธศาสนา...”

3. ปณิธานแห่งชีวิต

ท่านอาจารย์พุทธทาส เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนก็คือเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันหมดทั้งสิ้น และหัวใจของทุกศาสนาก็เหมือนกันหมด คือ ต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์ ท่านจึงได้ตั้งปณิธานในชีวิตไว้ ๓ ข้อ คือ

1. ให้พุทธศาสนิกชน หรือศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตาม เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน
2. ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา
3. ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัฏถุนิยม

4. ผลงานแห่งชีวิต

ตลอดชีวิตของท่านอาจารย์พุทธทาส ท่านย้ำอยู่เสมอว่า **“ธรรมะ คือ หน้าที่”** เป็นการทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอด ทั้งทางฝ่ายกายและฝ่ายวิญญาณของมนุษย์ และท่านได้ทำหน้าที่ในฐานะ **ทาส** ผู้ซื่อสัตย์ของพระพุทธเจ้า ทุกอณูแห่งลมหายใจเข้าออก จนแม้วาระสุดท้ายแห่งชีวิต จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าผลงานที่ท่านสร้างสรรค์ไว้ เพื่อเป็นมรดกทางธรรมนั้น เฉพาะผลงานหลักๆ ดังนี้ คือ

1. การจัดตั้งสถานปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลาราม และ สวนโมกขนิมิตนาชาติ
2. การร่วมกับคณะธรรมทาน ในการออกหนังสือพิมพ์ **“พุทธศาสนา”** ราย ๓ เดือน
3. การพิมพ์หนังสือ ชุด **“ธรรมโฆษณ์”** ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมพิมพ์จากปาฐกถาธรรม ที่ท่านแสดงไว้เกี่ยวกับงานหนังสือนี้ ท่านเคยให้สัมภาษณ์กับ **พระประชา ปสนนธมโม** ว่า

“เราได้ทำสิ่งที่มันควรจะทำ ไม่เสียค่าข้าวสุกของผู้อื่นแล้ว เชื่อว่ามันคุ้มค่า อย่างน้อยผมกล้าพูดได้อย่างหนึ่งว่าเดี๋ยวนี้ไม่มีใครในประเทศไทยบ่นได้ว่า ไม่มีหนังสือธรรมะอ่าน ก่อนนี้ได้ยินคนพูดจาดิตปากว่า ไม่มีหนังสือธรรมะจะอ่าน เราก็ยังดิตปาก ไม่มีหนังสือธรรมะจะอ่าน ตอนนี้นบ่นไม่ได้อีกแล้ว”

ท่านอาจารย์ พุทธทาส ได้ละสังขาร กลับคืนสู่ธรรมชาติดอย่างสงบ ณ สวนโมกขพลาราม เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๖ สิริรวม อายุ ๘๗ ปี นับได้ ๖๗ พรรษา คงเหลือไว้แต่ผลงานที่ทรงคุณค่าแทนตัวท่าน ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้สืบสานปณิธานของท่าน รัชมรดกความเป็น **“พุทธทาส”** เพื่อพุทธทาสจะได้ไม่ตายไปจากพระพุทธศาสนา

ที่มา: <https://goo.gl/qcVSLn>

1. พระราชประวัติ

พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไท) ทรงเป็นพระราชโอรสของพระยาเลอไท พระมหากษัตริย์องค์ที่ ๕ แห่งกรุงสุโขทัย ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า ได้ทรงศึกษาวิชาชั้นต้นจากพระเถระชาวลังกา ซึ่งเข้ามาสอนหนังสือและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และเมื่อขึ้นครองราชย์ได้ ๕ ปี ก็ทรงอุปสมบท เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๑๙0๔ โดยนิมนต์พระเถระจากลังกามาเป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงเป็นนักปราชญ์ที่รอบรู้ทั้งด้านศาสนา ด้านการปกครองและด้านอักษรศาสตร์เป็นอย่างดี ซึ่งประมวลได้ ดังนี้

๑.๑ ด้านศาสนา

- ๑) ทรงเชี่ยวชาญทางด้านศาสนา รอบรู้พระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน ทั้งอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์ พิเศษอื่นๆ โดยทรงศึกษาจากพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกในขณะนั้น
- ๒) ทรงส่งเสริมอุปถัมภ์ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปะศาสตร์ต่างๆ
- ๓) ทรงส่งราชบุรุษไปขอพระบรมสารีริกธาตุจากลังกาทวิป และได้ทรง นำมาบรรจุไว้ในพระมหาธาตุเมืองนครชุม (เมืองโบราณอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร)
- ๔) ทรงส่งราชทูตไปอาราธนาพระสังฆราชมาจากลังกาทวิป มาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่ามะม่วง นอกจากนี้ทรงผนวชในพระพุทธศาสนา และทรงสร้างพระพุทธรูปไว้หลายองค์

๑.๒ ด้านการปกครอง

- ๑) โปรดให้สร้างปราสาทราชมนเฑียร
- ๒) โปรดให้ยกผนังกันน้ำตั้งแต่สองแคว (พิษณุโลก) มาถึงสุโขทัย
- ๓) ทรงปกครองด้วยทศพิธราชธรรม

๑.๓ ด้านอักษรศาสตร์

- ๑) ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” อันเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องแรกของไทย
 - ๒) โปรดให้สร้างศิลาจารึกไว้หลายหลักจารึกทั้งภาษาไทย มคธ และขอม ทรงเชี่ยวชาญในด้านไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ โดยที่พระองค์ทรงสามารถคำนวณปฏิทินและลบศักราชได้
- พระมหาธรรมราชาลิไท สวรรคตในปีใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่เข้าใจว่าเป็นช่วงใดช่วงหนึ่ง ระหว่างปีพ.ศ. ๑๙๑๑-๑๙๑๗

2. คุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

๒.๑ ทรงมีความกตัญญูอย่างยิ่ง พระธรรมราชาลิไท ทรงมีความรักและกตัญญูต่อพระราชมารดาของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง สังเกตได้จากการที่ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือพระพุทธศาสนาชื่อ “ไตรภูมิพระร่วง” ทรงแจ้งวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งว่า เพื่อเทศนาโปรดพระมารดา การพระราชนิพนธ์คัมภีร์พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่อย่างหนึ่ง พระองค์ไม่ลืมที่จะแบ่งบุญให้แก่พระมารดาของพระองค์

๒.๒ ทรงมีความสามารถในการถ่ายทอดนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เนื้อหาของไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงเรื่องศีลธรรม จริยธรรม เรื่องนรก สวรรค์ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ แต่พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงมีความสามารถในการถ่ายทอด ทรงทำเรื่องยากให้ทำได้ โดยเฉพาะการยกตัวอย่างหรืออุปมาอุปไมย ทรงทำได้เหมาะสมกับเนื้อหาและทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้แจ่มแจ้ง

๒.๓ ทรงมีความคิดริเริ่มเป็นยอด วิเคราะห์ที่ได้จากการที่ทรงบรรยายธรรมในไตรภูมิพระร่วง จะเห็นว่าพระธรรมราชาลิไทมีเพียงแต่ “คัดลอก” ความคิดจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกา เท่านั้น หากพระองค์ทรงเสนอแนวคิดใหม่ๆ ด้วย เช่น แนวคิดเรื่องคนทำชั่วแล้วถูกจาริกชื่อบนหนังหมา ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกา ก่อนหน้านั้นพูดถึงเฉพาะคนทำดีแล้วถูกจาริกชื่อในแผ่นทองเท่านั้น นอกจากนี้ พระยาสิทธิยังทรงคิดนรกขึ้นมาใหม่ เพื่อลงโทษคนทำความผิดที่ (เชื่อกันว่า) มีในสมัยพระองค์ ซึ่งไม่มีในสมัยพระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกา คือ ทรงบรรยายถึงคนที่เป็นพ่อค้าโก่งสินค้า ข้าราชการทุจริตคอร์รัปชัน ตายไปแล้วไปตกนรกขุมดังกล่าว ทรงนำเอาพฤติกรรมของคนสมัยสุโขทัยมาตีแผ่ว่าคนเหล่านั้นตายแล้วจะต้องไปนรก ทำให้พระสภานิกของพระองค์ “อายชั่ว – กลัวบาป” ไม่กล้าทุจริตคอร์รัปชัน แม้ว่าจะไม่มีใครเห็นก็ตาม เพราะฉะนั้นไตรภูมิพระร่วง มองอีกแง่หนึ่งก็คือ “กฎหมายทางใจ” ที่ควบคุมมิให้พระสภานิกของพระองค์ทำผิดทำชั่วนั่นเอง นับเป็นความคิดริเริ่มในการหาอุปมาสอนศีลธรรมได้อย่างแยบคาย

ที่มา: <https://goo.gl/tHh9Zk>

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เสด็จสถิต ณ **วัดบวรนิเวศวิหาร** ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ดำรงพระอิสริยยศ ๒๒ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชนมายุ ๖๒ พรรษา

พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ และเจ้าจอมมารดาแพ ประสูติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๓ พระนามว่า พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ เมื่อพระชนมายุได้ ๘ พรรษา ทรงเริ่มศึกษาภาษาบาลี จนสามารถแปลธรรมบทได้ก่อนทรงผนวชเป็นสามเณร นอกจากนี้ยังทรงศึกษาภาษาอังกฤษ และโหราศาสตร์ อีกด้วย เมื่อพระชนมายุได้ ๑๔ พรรษา ได้ทรงผนวชเป็นสามเณรตามราชประเพณี ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วมาประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหารอยู่ ๒ เดือนจึงลาผนวช ทรงผนวชเป็นพระภิกษุเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๒ แล้วมาประทับจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระองค์ได้ครองวัดบวรนิเวศวิหาร สืบต่อจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศ ฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นสมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖

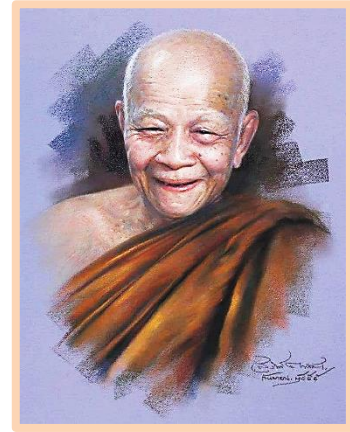
พระองค์ได้ทรงปรับปรุงการพระศาสนา และทางคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ เป็นอันมากโดยเริ่มงาน ตั้งแต่เสด็จไปตรวจการคณะสงฆ์ในหัวเมืองต่าง ๆ เกือบทั่วราชอาณาจักร โดยกระทำอย่างต่อเนื่องทุกปีเกือบ ตลอดพระชนม์ชีพ ทำให้ทรงทราบความเป็นไปของคณะสงฆ์ และของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นอย่างดี และนำข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ มาปรับปรุง แก้ไขในทุก ๆ ด้าน พอประมวลได้ดังนี้

- ด้านการพระศาสนา พระองค์ได้พัฒนาภิกษุสามเณร ให้มีความรู้ความสามารถในพระธรรมวินัย เพื่อจะได้แนะนำสั่งสอนประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทรงผลิตตำราและหนังสือทางพระพุทธศาสนา ที่คนทั่วไปสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ง่าย
- ด้านการคณะสงฆ์ ทรงออกพระมหาสมณานัติ ประทานพระวินิจฉัยและทรงวางระเบียบ แบบแผนเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรในด้านต่าง ๆ ให้ถูกต้องเป็นมาตรฐาน เช่น ระเบียบเกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ การบรรพชาอุปสมบท การปกครองภิกษุสามเณรและศิษย์วัด การวินิจฉัยอธิกรณ์ ระเบียบเกี่ยวกับ สมณศักดิ์ พัตยศ นิตยภัต ดวงตราประจำตำแหน่ง เป็นต้น
- ด้านการศึกษา ทรงปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัย ทรงจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นจากแบบเดิมที่ศึกษาภาษาบาลี โดยให้ศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทยเรียกว่า หลักสูตรนักธรรม
- งานพระนิพนธ์ พระองค์ทรงรอบรู้ภาษาต่าง ๆ หลายภาษา คือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ได้ทรงนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก เช่น หนังสือหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี โท เอก หลักสูตรบาลี ไวยากรณ์ทั้งชุด รวมพระนิพนธ์ทั้งหมดมีมากกว่า ๒๐๐ เรื่อง นอกจากนี้ยังทรงชำระ คัมภีร์บาลีไว้กว่า ๒๐ คัมภีร์

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) หรือที่นิยมเรียกกันว่า หลวงตามหาบัว หรือ หลวงตาบัว (12 สิงหาคม พ.ศ. 2456 - 30 มกราคม พ.ศ. 2554) เป็นพระภิกษุในภวคณธรรมยุติกนิกาย ฝ่ายอรัญวาสี วิปัสสนาธุระ ชาวจังหวัดอุดรธานี และเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด (วัดเกษรศีลคุณ) องค์แรก ท่านเป็นหนึ่งในศิษย์ของ**พระครูวินัยธร (มัน ภูริทัตโต)** ซึ่งมีโอกาสอุปฐากรับใช้หลวงปู่มันในช่วงปัจฉิมวัยและเป็นผู้หนึ่งที่ได้บันทึกประวัติของหลวงปู่มันโดยละเอียดในเวลาต่อมา

1. ชาติกำเนิด

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) หรือ หลวงตามหาบัว เดิมมีชื่อว่า "บัว โลหิตติ" เกิดวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2456 ณ ตำบลบ้านตาด อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี มีพี่น้องทั้งหมด 16 คน ในวัยเด็กท่านเป็นคนที่มีเลื่อมใสในศาสนาพุทธ โดยได้ทำบุญตักบาตรกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ

2. อุปสมบท

ท่านอุปสมบทเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2477 ที่วัดโยธานิมิตร ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี โดยมีพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล) วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นพระอุปัชฌาย์ โดยได้ฉายานามว่า "ญาณสมปนฺโน" แปลว่า "ถึงพร้อมแล้วด้วยญาณ" ท่านมีความเคารพเลื่อมใสในเรื่องราวและกรรมฐาน ท่านได้สอบถามวิธีการภาวนาจากพระอุปัชฌาย์ของท่านและได้รับการแนะนำให้ภาวนาว่า "พุทโธ" ท่านจึงปฏิบัติภาวนาและเดินจงกรมเป็นประจำ

3. ปฏิบัติกรรมฐาน

หลังสำเร็จการศึกษาทางปริยัติ ท่านเดินทางไปจังหวัดนครราชสีมาเพื่อปฏิบัติกรรมฐานได้ระยะหนึ่งจึงเดินทางไปจังหวัดสกลนครโดยตั้งใจไปถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของพระอาจารย์มัน โดยพระอาจารย์มันรับท่านเป็นลูกศิษย์ ท่านเชื่อมั่นว่ามรรคผลนิพพานมีจริงและเชื่อมั่นพระอาจารย์มันที่ใจซื่อซ่องใจได้ตรงจุด ท่านรักษาระเบียบวินัยข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด หลังจากศึกษาอยู่กับพระอาจารย์มันในพรรษาที่ 2 ท่านเริ่มหักโหมความเพียรในการปฏิบัติกรรมฐาน จนผิวหนังบริเวณก้นช้ำระบมและแตกในที่สุด พระอาจารย์มันเตือนว่า "กิเลสมันไม่ได้อยู่กับร่างกายนะ มันอยู่กับจิต" ซึ่งท่านก็น้อมรับคำเตือนของพระอาจารย์มันทันที

ท่านได้บรรลุธรรมขั้นสูงสุดในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 แรม 14 ค่ำ เดือน 6 เวลา 5 ทุ่มตรง บนหลังเขาซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร

4. มรณภาพ

พระธรรมวิสุทธิมงคล อาพาธลำไส้อุดตัน และมีปอดติดเชื้อมานานกว่า 6 เดือน คณะแพทย์ถวายการรักษาอย่างต่อเนื่อง แต่อาการอาพาธไม่ดีขึ้น จนเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2554 เวลา 03.53 น. หัวใจหยุดเต้นและหยุดการหายใจ สิริอายุได้ 97 ปี 5 เดือน 18 วัน 77 พรรษา

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2450 เป็นบุตรของมหาอำมาตย์ตรี พระยาธรรมสารเวทย์เศษภักดี ศรีสัตยวาทิตาพิริยพาหะ (ทองดี ธรรมศักดิ์) กับคุณหญิงชื่น ธรรมศักดิ์ และได้สมรสกับคุณหญิงพะงา เพ็ญชาติ มีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ นายชาติศักดิ์ ธรรมศักดิ์ กับนายแพทย์จักรธรรม ธรรมศักดิ์

1. ชีวิตการศึกษา

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ การศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก ขณะที่ยังอายุได้ 11 ปี บิดาก็เสียชีวิตลง ทำให้ชีวิตที่ราบเรียบสุขสบายเปลี่ยนไปได้รับความยากลำบาก เพราะขาดหัวหน้าครอบครัว ซึ่งในระหว่างนี้ก็ยังมีพระอรรถกถาภิธานส์ (ชม เพ็ญชาติ) เข้ามาให้ความช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ในทุก ๆ ด้าน

เมื่อท่านเรียนจบจากโรงเรียนอัสสัมชัญ คุณหญิงชื่นผู้เป็นมารดาก็นำไปฝากฝังไว้กับเจ้าพระยาอภัยราชามหายุติธรรมธร (ม.ร.ว. ลพ สุทัศน์) ผู้เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมระท่านจึงได้ทำงานเป็นนักเรียนล่ามประจำกระทรวง และได้เข้าเรียนวิชากฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ระหว่างนั้นก็ได้อุปสมบทที่วัดเบญจมบพิตร และได้ศึกษาพระธรรมวินัย จนสอบไล่นักธรรมตรีได้ที่ 1

หลังจากจบการศึกษาเป็นเนติบัณฑิตไทย จากโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ก็ได้สอบชิงทุน “รพีบุญนิธิ” ไปศึกษาวิชากฎหมายที่สำนักกฎหมาย The Middle Temple สหราชอาณาจักร ตามหลักสูตร 3 ปี แต่ท่านใช้เวลาศึกษาเพียง 2 ปี 3 เดือน ก็สำเร็จเนติบัณฑิตอังกฤษ เมื่อ พ.ศ.2476

2. ชีวิตการทำงาน

หลังสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ สัญญาได้เข้ารับราชการที่กระทรวงยุติธรรม ในตำแหน่งผู้พิพากษาฝึกหัด จากนั้นก็มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ข้าหลวงยุติธรรมภาค 4 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และประธานศาลฎีกา ตามลำดับ

หลังจากเกษียณอายุราชการที่กระทรวงยุติธรรมแล้ว ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งองคมนตรี เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2511 และได้รับเชิญให้เป็นคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2514 ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในช่วงเวลาขณะนั้นได้เกิดความไม่สงบทางการเมืองขึ้น มีการเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญของนิสิตนักศึกษาและได้เกิดการปะทะกัน ระหว่างรัฐบาลกับนิสิตนักศึกษา กลายเป็นโศกนาฏกรรมวันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ขณะดำรงตำแหน่งท่านก็ได้พยายามแก้ไขปัญหาย่างประณีประนอม และได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2517

3. ศาสนา งานด้านพระศาสนา

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้ใฝ่ใจพุทธศาสนามาตั้งแต่รุ่นหนุ่ม และเป็นผู้ศึกษาถึงพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยได้อุทิศตนให้แก่งานพระพุทธศาสนามายาวนานกว่า 40 ปี ท่านได้เรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และปรัชญาแห่งพระพุทธศาสนา จากท่านเจ้าคุณพระเทพมุนีแห่งวัดเบญจมบพิตร ทั้งได้มีโอกาสสนทนาธรรม และศึกษาพระพุทธานุธรรมอย่างกว้างขวางกับท่านอาจารย์พุทธ-ทาส ภิกขุ แห่งวัดสวนโมกขพลาราม จนเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านทุ่มเทการทำงานให้กับพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยอย่าง เต็มที่และเป็นທີ່ได้รับบทบาทต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยได้ดำรงตำแหน่ง นายพุทธสมาคม

แห่งประเทศไทย และเป็นองค์การพุทธศาสนานิกสัมพันธ์แห่งโลกยาวนานถึง 15 ปี ซึ่งตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ท่านได้บำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่องค์การพุทธศาสนาเป็นอเนกประการ ทำให้องค์การพุทธศาสนานิกสัมพันธ์แห่งโลกเป็นปีกแผ่นมั่นคงและวัฒนาถาวร เป็นศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกอย่างสมบูรณ์ จนได้รับเหรียญเชิดชูเกียรติ ชั้นที่ 1 ในวาระฉลองครบรอบ 50 ปี ขององค์การพุทธศาสนิกชนสัมพันธ์โลก เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ในฐานะบุคคลผู้คุณูปการแก่องค์การพุทธศาสนาท่ามกลางความชื่นชมยินดีของชาวพุทธทั่วโลก ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2545 สิริรวมอายุได้ 94 ปี

4. คุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

4.1. เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ แม้จะเป็นลูกพระยา แต่เมื่อสิ้นบิดา ชีวิตก็ลำบากมีแม่คนเดียวที่จะมาเกื้อหนุน โชคดีที่ครอบครัวคบคิดซึ่งเป็นศิษย์ของบิดาท่านให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนให้เรียนและเข้าทำงาน ต่อมาท่านได้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมายยังประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นทุนที่เอาดอกผลจากมูลนิธิมาใช้ ท่านจึงได้เงินใช้จ่ายประจำวันน้อยกว่านักเรียนทุนคนอื่น ๆ ความจำกัดด้านทุนจึงกลายเป็นแรงขับที่สำคัญทำให้ท่านได้ใฝ่เรียนมากขึ้น เมื่อไม่ได้เที่ยวสนุกสนานกับคนอื่น เพราะเงินไม่มีก็เข้าห้องสมุดอ่านตำราด้วยความวิริยะอุตสาหะจนสามารถสอบเป็น เนติบัณฑิตอังกฤษได้ในเวลาเพียง 2 ปี 3 เดือน ของหลักสูตร 3 ปีเต็ม จนในภายหลังได้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดคนหนึ่ง

4.2. เป็นผู้มีความกตัญญูทวดเทวี ในช่วงที่ตกยากเพราะสิ้นบิดานั้นพระยาอรรถกถาธิรุตดี (ชม เพ็ญ-ชาติ) ซึ่งเป็นศิษย์ของบิดาที่ได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้เรียนและให้ทำงาน ท่านถือว่าชีวิตของท่านนอกจากแม่แล้วยังมีท่านผู้นี้เป็นผู้มีความอุปการะ คุณจึงมีความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณอย่างมาก เมื่อมีโอกาสสนองคุณท่านก็ยินดีทำเต็มความสามารถ อาจารย์สัญญาได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ท่าน เจ้าคุณอรรถกถาธิรุตดีเป็นผู้เดียวที่หมั่นมาเยี่ยมเยียนถามทุกข์สุข และให้กำลังใจแก่แม่และข้าพเจ้า และในที่สุดท่านก็เป็นผู้ชักนำและรับรองให้ข้าพเจ้าได้เข้าเรียนวิชากฎหมายเมื่ออายุ 18 ปี และได้อบรมสั่งสอนให้กำลังใจตลอดมาจนข้าพเจ้าได้เข้าเป็นตัวแทนตนมาจนถึง วันนี้

4.3. เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต อาจารย์สัญญาเป็นสัญลักษณ์แห่งความสุจริตเนื่องจากท่านได้รับการหล่อหลอมโดยสายเลือดจากบิดาผู้เป็นนักกฎหมายที่ซื่อสัตย์ ยุติธรรมตลอดถึงแบบอย่างที่ดีจากผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีบุญคุณ เช่น พระยาอรรถกถาธิรุตดีผู้มีพระคุณทำให้ท่านเป็นผู้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรมยิ่งชีวิต รัชราชการเกี่ยวกับกฎหมายเป็นผู้พิพากษา ตุลาการ ที่ยึดมั่นในคุณธรรมจนปรากฏแก่สายตาของสังคม ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ ความดีนั้นไม่ใช่สิ่งที่หายากเลย ไม่ต้องไปปองหาที่ไหน หาที่ตัวเราเอง ความดีทั้งหลายอยู่ที่ตัวเรานั้นแหละ”

4.4. เป็นผู้ใฝ่ธรรม ท่านได้อุปสมบทเมื่ออายุครบ 20 ปี ได้สัมผัสกับความร่มเย็นแห่งพระธรรมลาสิขามาแล้ว ก็ใส่ใจศึกษาธรรมตลอดเวลา และได้ศึกษาธรรมจากท่านพุทธทาสภิกขุแห่งวัดสวนโมกขพลาราม นับเป็นผู้รู้ธรรมะลึกซึ้งและปฏิบัติตามได้คนหนึ่ง ท่านได้ดำรงตำแหน่งนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกยาวนานถึง 15 ปี และได้รับเหรียญเชิดชูเกียรติชั้นที่ 1 (WFB GRAND MERIT MEDALA) ในฐานะบุคคลผู้คุณูปการแก่องค์การพระพุทธศาสนา

4.5. เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อาจารย์สัญญาเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มีใจจงรักภักดีแต่เพียงในใจเหมือนพสกนิกรอื่น ๆ แต่มีโอกาสได้รับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทอย่างใกล้ชิด ได้ดำรงตำแหน่งองคมนตรีและประธานองคมนตรีโดยลำดับเป็นเวลานานถึง 30 ปี ได้ใช้ความรู้ความสามารถสนองพระเดชพระคุณใต้เบื้องพระยุคลบาทอย่างถวายชีวิต ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ดังประจักษ์พยานหลักฐานจากจดหมายของ ดร. เขานันท์ ศิลวันต์ ถึงอาจารย์สัญญาว่า “ กระผมได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดาราม มีเรื่องหนึ่งซึ่งให้กระผมเชิญพระราชกระแสรับสั่งมายังท่านประธานว่า ที่อาจารย์สัญญาทำงาน (รับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท) มาโดยตลอด ยังไม่เคยทำอะไรผิดพลาดบกพร่องแม้แต่ครั้งเดียว”